

Sygn. akt III CK 642/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 czerwca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tadeusz Domińczyk

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa Spółdzielni Mieszkaniowej "D.(...)" w K.

przeciwko G. A.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 17 czerwca 2005 r., kasacji pozwanego oraz kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 3 czerwca 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji, uwzględniając powództwo w całości, zasądził od pozwanego na rzecz strony powodowej kwotę 1.758.290,54 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 4 kwietnia 2003 r. Dochodzone roszczenie stanowi odsetki ustawowe skapitalizowane od kwoty 939.354 zł za okres od dnia wyrządzenia szkody (18 czerwca 1996 r.) do dnia 16 stycznia 2003 r., w którym pozwany szkodę naprawił. Sąd I instancji

ustalił, że pozwany skazany został prawomocnym wyrokiem karnym za przestępstwo z art. 296 § 2 i 3 k.k. w zw. z art. 12 k.k., którym wyrządził stronie powodowej szkodę majątkową w wielkich rozmiarach w kwocie co najmniej 1.200.000 zł. Wyrokiem karnym Sąd na podstawie art.46 k.k. orzekł w stosunku do pozwanego środek karny w postaci obowiązku naprawienia szkody przez zapłatę na rzecz strony powodowej kwoty 1.200.000 zł. Pozwany szkodę tę naprawił wpłacając na rzecz strony powodowej w dniu 16 stycznia 2003 r. kwotę 939.554 zł jako różnicę między kwotą 1.200.000 zł, a wpłatą dokonana wcześniej do depozytu sądowego.

Sąd Apelacyjny, uwzględniając częściowo apelację pozwanego, wyrokiem z dnia 3 czerwca 2004 r. zmienił wyrok Sądu I instancji w ten sposób, że odsetki ustawowe od kwoty 939.554 zł zasądził za okres od dnia 14 maja 2002 r. (data uprawomocnienia się wyroku karnego) do dnia 16 stycznia 2003 r. (data naprawienia szkody). Sąd Apelacyjny uznał, że początkową datą, od której strona powodowa może naliczać odsetki za opóźnienie jest nie data wyrządzenia szkody, ani też - jak twierdzi pozwany - data wezwania go do naprawienia szkody, lecz data uprawomocnienia się wyroku karnego, na podstawie którego ustalona została wysokość szkody.

Powyższy wyrok zaskarżony został kasacjami przez obie strony.

Pozwany zaskarżył wyrok w części oddalającej jego apelację zarzucając Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 455 w zw. z art. 481 k.c. przez uznanie, że odsetki za opóźnienie w przypadku szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym należą się od dnia uprawomocnienia się skazującego wyroku karnego, zamiast uznania, że stan opóźnienia rozpoczyna się od dnia wezwania dłużnika do naprawienia szkody. Skoro pozwany naprawił szkodę przed wezwaniem go do jej naprawienia, stan opóźnienia nie powstał i odsetki nie należą się stronie powodowej. Skarżący zarzucił także naruszenie art.415 k.c. przez „niewykazanie przez powoda przesłanki wysokości szkody”, a także naruszenie art.11 k.p.c. przez uznanie, że ustalona w wyroku karnym skazującym wysokość szkody wyrządzonej przestępstwem z art. 296 k.p.c. jest wiążąca dla sądu cywilnego. Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Kasacja strony powodowej skierowana została do rozstrzygnięcia „zawartego w pkt I i III wyroku” i oparta została na podstawie naruszenia art. 455 i 481 k.c. przez uznanie, że odsetki nie należą się od daty wyrządzenia szkody, której wysokość była pozwanemu znana, lecz dopiero od daty uprawomocnienia się wyroku karnego

skazującego za przestępstwo, którym szkoda została wyrządzona. Skarżąca wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku przez „zasądzenie odsetek ustawowych od kwoty 939.354 zł za okres od dnia 18 czerwca 1996 r. do dnia 16 stycznia 2003 r., tj. w kwocie 1.758.290,54 zł z odsetkami od dnia 4 kwietnia 2003 r.” oraz zasądzenie kosztów postępowania za wszystkie instancje.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Obie kasacje zarzucające naruszenie art. 455 w zw. z art. 481 k.c., a kasacja pozwanego dodatkowo zarzucająca naruszenie art. 11 k.p.c. zasługiwały na uwzględnienie. Z niekwestionowanego przez obie strony ustalenia dokonanego w rozpoznawanej sprawie wynika, że pozwany został skazany prawomocnym wyrokiem karnym za przestępstwo z art. 296 k.k. W świetle uregulowania przyjętego w art. 11 k.p.c. nie budzi wątpliwości, że sąd cywilny związany jest ustaleniami prawomocnego skazującego wyroku karnego co do popełnienia przestępstwa oraz wyrządzenia tym przestępstwem szkody. Oznacza to, że w postępowaniu cywilnym pozwany, nie może bronić się zarzutem, że nie popełnił przestępstwa, za które wcześniej skazany został prawomocnym wyrokiem wydanym w postępowaniu karnym, ani też, że przestępstwem tym nie wyrządził szkody. Związanie dotyczy, ustalonych w sentencji wyroku, znamion przestępstwa, a także okoliczności jego popełnienia, dotyczących czasu, miejsca, poczytalności sprawcy itp. Wszelkie inne ustalenia prawomocnego, skazującego wyroku karnego, wykraczające poza elementy stanu faktycznego przestępstwa, nie mają mocy wiążącej dla sądu cywilnego, nawet jeśli zawarte są w sentencji wyroku. Nie są wiążące okoliczności powołane w uzasadnieniu wyroku. Sąd cywilny może więc czynić własne ustalenia w zakresie okoliczności, które nie dotyczą popełnienia przestępstwa, mimo że pozostają w związku z przestępstwem. Ustalenia te mogą różnić się od tych, których dokonał sąd karny.

Kwestia związania sądu cywilnego ustaleniem przez sąd karny wysokości szkody powinna być rozstrzygana w zależności od tego, czy ustalona wysokość szkody stanowi niezbędny element stanu faktycznego przestępstwa przypisanego oskarżonemu. Nie wiąże sądu cywilnego ustalenie sądu karnego co do wysokości szkody, jeśli: nie stanowi niezbędnego elementu stanu faktycznego przestępstwa, lecz ma jedynie charakter posiłkowy, stanowi wprawdzie niezbędny element stanu faktycznego przestępstwa, lecz ma charakter ocenny. Na przykład ocena sądu karnego w zakresie przesłanki „wyrządzenia znacznej szkody majątkowej” w rozumieniu art. 296 k.k. wprawdzie nie może być dowolna, ale nie musi prowadzić do ścisłego określenia wysokości szkody w

granicach, w jakich skazany byłby zobowiązany do jej wyrównania w procesie odszkodowawczym. Przyjąć więc należy, że sąd cywilny nie jest związany ustaleniem wysokości szkody wyrządzonej przestępstwami przeciwko obrotowi gospodarczemu (rozdział XXXVI k.k.). Może samodzielnie ustalić, że szkoda wyrządzona przestępstwem z art. 296 k.k. jest wyższa albo niższa (np. skutek przyczynienia się poszkodowanego) od ustalonej w wyroku karnym skazującym. Wobec tego, że koniecznym elementem przestępstwa z art. 296 k.k. jest „wyrządzenie znacznej szkody majątkowej” samo ustalenie, że „szkoda została wyrządzona” jest dla sądu cywilnego wiążące.

Wiąże natomiast sąd cywilny ustalenie sądu karnego co do wysokości szkody, jeśli dotyczy ono szkody wyrządzonej zaborem w celu przywłaszczenia lub przywłaszczeniem konkretnej rzeczy lub sumy pieniężnej. W takich przypadkach określona w wyroku karnym wartość rzeczy (suma pieniędzy) staje się elementem istoty przypisanego sprawcy przestępstwa i jako taka wiąże sąd cywilny. Skoro przestępstwo z art. 296 k.k. nie polega na zagarnięciu konkretnej kwoty pieniężnej, sąd cywilny w procesie cywilnym o naprawienie szkody wyrządzonej takim przestępstwem, rozważając kwestię terminu spełnienia świadczenia (art. 455 k.c.) powinien mieć na względzie okoliczność, że zobowiązania z czynów niedozwolonych są bezterminowe. Tylko w razie przestępstwa zagarnięcia pieniędzy z właściwości zobowiązania wynika obowiązek natychmiastowego zwrotu pieniędzy bez potrzeby wzywania. Dłużnik zagarniający pieniądze wie, że należą one do kogo innego i powinny być zwrócone (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1970 r., III PZP 18/70, OSNCP 1971, nr 1, poz.5).

Sąd Apelacyjny przedstawionych reguł związania sądu cywilnego prawomocnym wyrokiem karnym skazującym za przestępstwo z art. 296 k.k. nie rozważył. Wskazaną w sentencji wyroku karnego kwotę 1.200.000 zł jako „wyrządzoną szkodę majątkową w wielkich rozmiarach” potraktował jak szkodę wyrządzoną przywłaszczeniem konkretnej sumy pieniężnej. Dla dokonania prawidłowej oceny w zakresie właściwości zobowiązania wynikającego z przestępstwa, za popełnienie którego pozwany został skazany oraz wskazania opóźnienia w spełnieniu świadczenia (art. 481 k.c.) wynikającego z zobowiązania powstałego wskutek popełnienia takiego przestępstwa, niezbędna jest analiza przestępnego działania pozwanego. Może okazać się, że w kwestii tej miarodajna będzie data popełnienia przestępstwa, jeśli wykazane zostanie, że w dacie tej pozwany wiedział w jakiej wysokości dokonany przestępstwem wyrządził szkodę stronie powodowej, wymagałoby to jednak takich ustaleń, jak w przypadku

przestępstwa zagarnięcia konkretnej kwoty pieniężnej. Może okazać się, że będzie to data uprawomocnienia się wyroku karnego skazującego za popełnienie przestępstwa, albo dopiero data wezwania pozwanego do naprawienia szkody przez zapłatę konkretnej kwoty pieniężnej, przy czym w tym ostatnim przypadku Sąd Apelacyjny musiałby dysponować materiałem pozwalającym na samodzielne ustalenie, że szkoda wyrządzona przestępstwem z art. 296 k.k. różni się od kwoty ustalonej w wyroku karnym.

Z przytoczonych względów należało orzec, jak w sentencji wyroku (art. 393¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).